

M Ű V É S Z E T

Emlékezés mesteremre,
Varga N. Lajosra

Rég volt, még a húszas évek végén, az iparművészeti iskolában évfolyamtársam volt Varga Árpád. Lenyűgöző jelenség volt az akkori egyetemi század karpaszományos őrmestere, a civil művésznövendékek között.

Szívélyes, meleg barátság fejlődött ki közöttünk. Később megtudtam, hogy fivére a Képzőművészeti Főiskola tanára, a grafika művészetét okítja felső fokon.

Egy szép napon Árpád barátom így szólt hozzám: Gyere velem, elmegyünk a főiskolára, bemutatlak a bátyámnak.

A Nagykörúton sétálva tele izgalommal szóttuk terveinket. A főiskola komor hangulata lenyűgözött. Semmi nyomát nem találtam az eddigi iskolai élményeimnek. Mikor beléptünk a grafikai osztály ajtaján, megcsapott egy eddig ismeretlen szag: terpentín, petróleum, savak egyvelege.

A belső teremben a mester, Varga N. Lajos dolgozott, éppen egy félaktot karcolt hidegtű-technikával. Rövid bemutatkozás után a mester folytatta munkáját, én pedig elkezdtem ismerkedni a csodálatos világgal. A falakon Aba Novák, Istokovits Kálmán, László Gyula karcai, metszetei.

Az első találkozás után nagy élményekkel gyarapodva, izgatottan vártam az üzenetet, hogy állandó látogatója lehetek a grafikai osztálynak. Megjött az üzenet, kinyílt előttem a mennyország kapuja.

Néhány nap múlva személyesen kopogtam a mester műterme ajtaján. Szívélyesen fogadott. Teljes szabadságot biztosított!

A grafikai technikák mellett naponta akttanulmányokat is folytathattunk – közvetlen, humorral fűszerezett korrektúrát is kaptunk.

Mesterem, Varga N. Lajos akkor metszette fába a történelmi sorozatát. Rövidesen én is bekapcsolódtam a dúcok nyomtatásába. Akkor láttam, hogy milyen nagy történelmi előkészületeket folytatott egy-egy lap megkomponálásához. Tőle kaptam a szál dűcot. Hozzáfogtam az első metszetemhez, „Találkozás” volt a címe. Próbaanyag után megmutattam művemet. Humoros véleménye az volt: „lesz ez még jobb is”. Minden szabadidőmet a főiskolán töltöttem, termékenyen hatott rám a Nagy Mester személye, munkabírása és környezete.

A Mester mindennapi munkájában részt vettem. Egy alkalommal a földszinti raktárba mentünk. Csodálatomra ott egy nyomdagépet láttam, szedőszekrényekkel. Érdeklődésemre elmondta a gép történelmi jelentőségét. Ezen a gépen nyomtatták a versailles-i békekötés (1919) okmányait, diktátumát. (Ezt igazolta egy réztábla is.) Fametszetes történelmi sorozat lapja, egymás után születtek. Közben jött az ötletem, hogy a halott gépet és betűket életre kellene kelteni! Nagy zavaromban egy szép napon a Mester elé álltam, és elmondtam tervemet: kellene egy balladaskötetet csinálnunk, növendéktársaim készítenének egy-egy metszetet.

Előkerült Erdélyi János balladaskötete: Kiválasztottuk a verseket, és megkezdődött egy új korszak, a könyvnyomtatás a főiskolán! Varga N. Lajos zseniális művészi tudása mellett az volt a legcsodálatosabb, hogy a grafika művészetét átfogó egységes szemlélettel tudta művelni. Már a kétéves angol ösztöndíját arra használta, hogy feldolgozza a British Múzeum hatalmas grafikai gyűjteményét. Egyéb lapokról méretezsen kívül vázlatot is készített. Jó volna ezt az értékes anyagot közkinccsé tenni!

A balladaskötet megszületett, szerény külsővel, japán módra fűzve. Munkánkat siker koronázta. Mesteremet is megcsapta a könyvnyomtatás bűvös szele. Temérdek elfoglaltsága mellett egy szép napon a szedőszekrény előtt láttam, rakta a betűket sorjában. – Megszületett Varga N. Lajos első könyve! Szövegét írta, tördelte, és az illusztrációkat hozzá metszette!

Újabb könyvek születtek! – Részt vettem illusztrációs anyag metszésében, Dürer-, Aman Jost- és japán metszetek másolatának metszésében. Nagy lelkesedéssel vettem részt e művészileg megújuló vállalkozásban. Varga N. Lajos munkásságát és eszmei tartalmát ugyanaz a szándék irányította, mint Kós Károlyét. Iparkodtam mindent ellesni, megtanulni. Volt rá alkalmam, mert sok-sok napot töltöttünk együtt. A tanítványból lassan szűk baráti köréhez tartoztam – baráttá fogadtam! Mindig tiszteltem Varga Nándor Lajosban az embert, az alkotó művészt.

Nehéz napjaiban is mellette voltam. A zsidó törvény az Andrassy úti házat, amelyben családjával lakott, zsidó házzá, gettóvá jelölte ki. – Oda gyűjtötték be a zsidó családokat. Varga N. Lajos ott maradt lakásukban, vállalta az üldözöttek mindennapi szenvedését. Többször meglátogattam őt, a lépcsőházban, folyosókon ültek, feküdtek az emberek. Csak nagy, óvatos léptekkel tudtam feljutni a mester lakásába.

A nagy kanyar után jöttek a megalázó évek. A főiskola elvesztése, és sok-sok minden megváltozott. Hosszú zaklatás, herce-hurca után sokáig nagyon bizonytalan volt a mindennapi lét, megélhetés. Tudatában volt, hogy új korszak kezdődik! A főiskolai műtermet elveszítette – lakása műteremmé alakul át. Nem vett rajta erőt a csüggedés. A metsző acél karcolótű folyamatosan dolgozott. A mesternek még sok-sok halaszthatatlan programja volt. Ha hideg volt a műterem, elfogyott a tüzelő, gondoskodtunk róla. Jóban-rosszban is mellette voltunk! Javuló mindennapi melasz-korszak után, nálunk szerdai napok délutánján a baráti kör összejött beszélgetésre – Varga Nándor, a Mester volt a fénypont.

Sok éven át közös kirándulásban, akvarellfestésben, rajzolásban részt vettem. Mindig termékenyen hatott rám biztos rajztudása, ecsetkezelése. Városképeknél a rézlemezre tükörképet karcolt.

Köszönöm a sorsnak, hogy pályám kezdetén megismertem őt; amit tőle tanultam és kaptam, a munkásságomat segítette.

Szeged, 1994. november 22.

Varga Mihály